

Αυτοθεωρία: Η επαναστατική απόλαυση του να σκέφτεσαι για τον εαυτό σου

✘ Όσοι (συχνά ασυνείδητα) υποθέτουν ότι είναι αδύνατον να εκπληρώσουν τις επιθυμίες της ζωής τους -και επομένως ότι είναι μάταιο να αγωνίζονται για τον εαυτό τους- συνήθως καταλήγουν αντ' αυτού να αγωνίζονται υπέρ ενός ιδανικού ή ενός σκοπού. Μπορεί να φαίνονται ότι εμπλέκονται σε αυτοκαθοριζόμενες δραστηριότητες, στην πραγματικότητα όμως έχουν αποδεχθεί την αποξένωση από τις επιθυμίες τους ως τρόπο ζωής. Κάθε υποταγή των προσωπικών επιθυμιών στις υπαγορεύσεις ενός σκοπού ή μιας ιδεολογίας είναι αντιδραστική, όσο επαναστατικές και αν φαίνονται οι πράξεις που προκύπτουν από μια τέτοια υποταγή.

Ωστόσο, ένα από τα μεγαλύτερα μυστικά της θλιβερής, αν και δυνάμει εκπληκτικής εποχής μας, είναι το ότι η σκέψη μπορεί να είναι μια απόλαυση. Παρά την ασφυκτική επιρροή των κυρίαρχων θρησκευτικών και πολιτικών ιδεολογιών, πολλά άτομα πράγματι μαθαίνουν να σκέφτονται για τον εαυτό τους, και κάνοντας κάτι τέτοιο -σκεπτόμενα μάλλον ενεργητικά, κριτικά για τον εαυτό τους, παρά αποδεχόμενα παθητικά «προχωνευμένες» αντιλήψεις- διεκδικούν το μυαλό τους ως δικό τους. [...]

Κάθε σύστημα ιδεών το οποίο έχει στο κέντρο του μια αφαίρεση -μια αφαίρεση η οποία σου αναθέτει έναν ρόλο ή κάποια καθήκοντα- είναι μια ιδεολογία. Μια ιδεολογία προσφέρει σ' εκείνους που την αποδέχονται μια ψευδή συνείδηση, αναγκαίο συστατικό της οποίας είναι ο ετεροκαθορισμός. Αυτό οδηγεί όσους αποδέχονται την ιδεολογία να συμπεριφέρονται μάλλον ως «αντικείμενα» παρά ως «υποκείμενα»· να αφήνονται μάλλον να χρησιμοποιούνται, παρά να ενεργούν για να εκπληρώσουν τις δικές τους επιθυμίες. Οι διάφορες ιδεολογίες είναι όλες δομημένες γύρω από διάφορες αφαιρέσεις, και επιπλέον εξυπηρετούν όλες τα συμφέροντα μιας κυρίαρχης (ή επίδοξης κυρίαρχης) τάξης, δίνοντας στα άτομα (αν και ο όρος είναι μάλλον ακατάλληλος -«μέλη του κοπαδιού» είναι ίσως ορθότερος) την αίσθηση ότι προορίζονται για θυσίες, βάσανα και υποταγή. Η θρησκευτική ιδεολογία είναι το αρχαιότερο παράδειγμα: Η φανταστική προβολή που ονομάζεται «Θεός» είναι το Υπέρτατο Υποκείμενο τού κόσμου, το οποίο

μεταχειρίζεται κάθε ανθρώπινο ον σαν να είναι αντικείμενο «Του».

Στην «επιστημονική» και «δημοκρατική» ιδεολογία της «ελεύθερης επιχείρησης», η επένδυση κεφαλαίου είναι το «παραγωγικό» υποκείμενο που κατευθύνει την παγκόσμια Ιστορία -το «αόρατο χέρι» που καθοδηγεί την ανθρώπινη εξέλιξη. Προκειμένου να ευημερήσουν, οι πρώτοι καπιταλιστές έπρεπε να επιτεθούν και να αποδυναμώσουν την εξουσία την οποία κατείχε τότε η θρησκευτική ιδεολογία. Αποκάλυψαν την μυθοποίηση του θρησκευτικού κόσμου και την αντικατέστησαν με την μυθοποίηση της τεχνολογίας και του εμπορευματικού Καπιταλισμού, στον οποίο το Κέρδος καθίσταται το Υπέρτατο Υποκείμενο του κόσμου.

Οι 57 παραλλαγές του Λενινισμού είναι «επαναστατικές» ιδεολογίες στις οποίες το Κόμμα είναι το νόμιμο υποκείμενο που έχει το δικαίωμα να κατευθύνει την παγκόσμια Ιστορία, καθοδηγώντας το αντικείμενο του -δηλαδή εσάς, το προλεταριάτο- στην Γη της Επαγγελίας, μέσω της αντικατάστασης τού μηχανισμού τής «ελεύθερης επιχείρησης» τού εταιρειακού Καπιταλισμού (ο Καπιταλισμός που έχει ως βάση τις μεγάλες εταιρείες), με τον λενινιστικό μηχανισμό ενός κρατικού Καπιταλισμού.

Καθημερινά συναντάμε πολλές παραλλαγές των κυρίαρχων ιδεολογιών... Όλες αυτές οι ιδεολογίες είναι δομημένες με τον ίδιο τρόπο, ενώ στο μόνο που διαφέρουν είναι ως προς τις συγκεκριμένες θυσίες που απαιτούν από σένα, το αντικείμενο. Όλες απαιτούν την αντιστροφή υποκειμένου και αντικειμένου· τα πράγματα, οι αφαιρέσεις προσλαμβάνουν τις ανθρώπινες ιδιότητες της δύναμης και της θέλησης, ενώ τα ανθρώπινα όντα καθίστανται πράγματα, εργαλεία για να χρησιμοποιηθούν στην υπηρεσία αυτών των αφαιρέσεων (Θεός, δικτατορία του προλεταριάτου, πατρίδα κ.λπ. κ.λπ.). Η ιδεολογία είναι η αντεστραμμένη αυτοθεωρία. Ενδυναμώνει την αποδοχή του διαχωρισμού της περιορισμένης, καθημερινής ζωής μας από έναν κόσμο ο οποίος φαίνεται να είναι εξ ολοκλήρου πέραν του ελέγχου μας. Η ιδεολογία δεν μάς προσφέρει παρά μια σχέση ηδονοβλεψία με την ζωή του κόσμου.

Όλες οι βασιζόμενες στην αφαίρεση ιδεολογίες, απαιτούν καθήκον, θυσία χάριν του σκοπού, και κάθε τέτοια ιδεολογία χρησιμεύει για την προστασία της κυρίαρχης κοινωνικής τάξης πραγμάτων. Οι εξουσίες, των οποίων η ισχύς στηρίζεται στην υπακοή, πρέπει να μάς αρνηθούν την υποκειμενικότητα μας, την συνειδητή μας θέληση να ενεργούμε χάριν των δικών μας επιθυμιών. Μια τέτοια άρνηση εμφανίζεται υπό την μορφή απαιτήσεων για θυσίες χάριν «του κοινού

καλού», «του εθνικού συμφέροντος», «της πολεμικής προσπάθειας», «της επανάστασης». [...]

Οι καθημερινές συζητήσεις προσφέρουν καταπραϋντικά τού είδους «δεν μπορείς πάντα να έχεις αυτό που θέλεις», «η ζωή έχει σκαμπανεβάσματα» και άλλα κλισέ της εγκόσμιας θρησκείας της επιβίωσης. Η «κοινή λογική» είναι απλώς ο παραλογισμός της κοινής αλλοτρίωσης. Καθημερινά αρνούνται στους ανθρώπους (και αυτοί αρνούνται στον εαυτό τους) μια γνήσια ζωή, πουλώντας τους την αναπαράσταση της. [...]

Οι άνθρωποι εμποδίζονται να αναλύσουν την βασική ουσία, την ολότητα της καθημερινής ζωής, από την εστίαση των Μ.Μ.Ε. -συμπεριλαμβανομένων των «καταναλωτικών» δειγματοληψιών και των σφυγμομετρήσεων της κοινής γνώμης- σε απλές λεπτομέρειες: Στο θεαματικό τίποτε, στις πλαστές αντιπαραθέσεις και στα γελοία σκάνδαλα. Είστε υπέρ ή είστε κατά της αναγραφής του θρησκευματος στις ταυτότητες; Ποιά είναι η γνώμη σας για τα μαλακά ναρκωτικά, τα Α.Τ.Ι.Α. (Αγνώστου Ταυτότητος Ιπτάμενα Αντικείμενα [U.F.O.]), την φορολογία, την τελευταία πλαστική εγχείρηση μύτης του τάδε καλλιτέχνη, τις σεξουαλικές σχέσεις της τάδε οικογενείας;

Υπάρχουν αντιπερισπασμοί, ψευδοζητήματα. Το μόνο ζήτημα για μας είναι το πώς ζούμε.

Υπάρχει η εξής παλιά εβραϊκή παροιμία: «Εάν έχεις μόνο δύο εναλλακτικές λύσεις, διάλεξε την τρίτη». Ωθεί τους ανθρώπους να αναζητήσουν νέες προοπτικές. Μπορούμε να δούμε το επίπλαστο των ψευδοδιλημμάτων, αναζητώντας αυτήν την «τρίτη επιλογή».

Η συνείδηση τού ότι υπάρχει μια τρίτη επιλογή, μάς επιτρέπει να αρνηθούμε να επιλέξουμε μεταξύ δύο δήθεν αντίθετων, αλλά εξ ίσου αποκρουστικών δυνατοτήτων, τις οποίες μάς παρουσιάζουν ως τις μόνες δυνατές επιλογές. Στην απλούστερη μορφή της, αυτή η συνείδηση της «τρίτης επιλογής» εκφράζεται από μια γυναίκα η οποία δικάζεται για ένοπλη ληστεία κι ερωτάται: «Είστε αθώα ή ένοχη;». «Είμαι πεινασμένη και άνεργη», απαντά αυτή ...

Το μόνο που χρειαζόμαστε να κάνουμε, είναι να κοιτάξουμε τις βασικές κοινωνικές σχέσεις παραγωγής στις Η.Π.Α. και την Ευρώπη αφ' ενός, και στην Κίνα, την Βόρειο Κορέα και την Κούβα αφ' ετέρου, για να διαπιστώσουμε ότι είναι ουσιαστικά οι ίδιες: Εκεί, όπως κι εδώ, η συντριπτική πλειοψηφία εργάζεται για

ένα ημερομίσθιο ή έναν μισθό με αντάλλαγμα την ισόβια παραίτηση της από τον έλεγχο επί της προσωπικής ελευθερίας επιλογής της εργασίας της, από τον έλεγχο τόσο επί εκείνων που παράγει, όσο και επί του τρόπου με τον οποίο τα παράγει. Και φυσικά, αυτά που παράγουν, τόσο στην Ανατολή όσο και στην Δύση, πωλούνται εν συνεχεία στους ίδιους (τους παραγωγούς) ως εμπορεύματα.

Στην Δύση, η υπεραξία, ή η αξία που παράγεται επιπλέον και υπεράνω της αξίας τού εργατικού ημερομισθίου, είναι ιδιοκτησία των διευθυντών και των μετόχων των μεγάλων εταιρειών οι οποίοι συντηρούν το θέαμα του εγχώριου ανταγωνισμού. Στην Ανατολή, η υπεραξία είναι ιδιοκτησία της κρατικής γραφειοκρατίας η οποία δεν επιτρέπει τον εγχώριο ανταγωνισμό. Μεγάλη διαφορά!

Εκτός από τις ψευδοσυγκρούσεις και τα ψευδοζητήματα που προαναφέραμε, χρησιμοποιούνται και ψευδοερωτήματα με σκοπό να μάς περισπάσουν από το να ζήσουμε στο παρόν, από το να δούμε την ολότητα της ύπαρξης. Πάρτε παράδειγμα την ανόητη, τετριμμένη ερώτηση: «Ποιά είναι η φιλοσοφία σου για την ζωή;». Εκφράζει μια αφηρημένη ιδέα περί ζωής η οποία ουδεμία σχέση έχει με την αληθινή ζωή, διότι παραβλέπει το γεγονός ότι «ζωή» είναι αυτό ακριβώς που κάνουμε την παρούσα στιγμή και ότι «η φιλοσοφία μας για την ζωή» αποκαλύπτεται ξεκάθαρα από τις πράξεις μας.

Οι ψευδοταυτότητες είναι ίσως μία ακόμη πιά ισχυρή μορφή μυθοποίησης. Ελλείπει μιας πραγματικής κοινότητας, οι άνθρωποι προσκολλώνται σε κάθε είδους πλαστές κοινωνικές ταυτότητες -μελετούν κι επιχειρούν να αντιγράψουν μια τεράστια ποικιλία ρόλων τούς οποίους παρουσιάζουν σε αυτούς το σχολείο, η Εκκλησία και ιδίως τα μέσα μαζικής «αναψυχής». Αυτές οι κοινωνικές ταυτότητες μπορεί να είναι εθνικές («Ελληνοαμερικανός»), τοπικές («Κρητικός»), εθνικιστικές («πατριώτης»), σεξουαλικές («ομοφυλόφιλος»), πολιτιστικές («οπαδός της τάδε ομάδας) και πάει λέγοντας, όλες όμως έχουν τις ρίζες τους στην κοινή επιθυμία των ανθρώπων να συνδέονται και να ανήκουν κάπου.

Προφανώς, το να είσαι «μαύρος» είναι μια πολύ πιά πραγματική ταυτότητα από το να είσαι οπαδός κάποιας ποδοσφαιρικής ομάδας, πέραν όμως ενός ορισμένου σημείου, μια τέτοια ταυτότητα δεν χρησιμεύει παρά μόνο για να αποκρύπτει την πραγματική θέση σου στην κοινωνία· και προκειμένου να αναγνωρίσεις αυτήν την πραγματική θέση, θα πρέπει να απορρίψεις τις ψευδοταυτότητες, τις ψευδοσυγκρούσεις και τα ψευδοδιλήμματα και να ξεκινήσεις με επίκεντρο τον

εαυτό σου. Με αυτό ως αφετηρία, μπορείς να εξετάσεις την υλική βάση της απογυμνωμένης από μυθοποιήσεις ζωής σου.

Ένα παράδειγμα: ας υποθέσουμε ότι είσαι στην δουλειά σου και θέλεις ένα φλιτζάνι καφέ από τον αυτόματο πωλητή. Πρώτον, υπάρχει αυτό καθ' εαυτό το φλιτζάνι με τον καφέ: Αυτό συνεπάγεται τους εργάτες που εργάζονται στην φυτεία καφέ, εκείνους που εργάζονται στην φυτεία ζαχαροκάλαμου και στα εργοστάσια επεξεργασίας ζάχαρης, στα εργοστάσια χαρτοποιίας κ.ο.κ. Εν συνεχεία, έχουμε τους εργάτες οι οποίοι κατασκεύασαν τα διάφορα τμήματα του αυτόματου πωλητή και εκείνους οι οποίοι τον συναρμολόγησαν. Κατόπιν, αυτούς που εξόρυξαν το σιδηρομετάλλευμα και τον βωξίτη, παρήγαγαν τον χάλυβα και εργάστηκαν στην δημόσια επιχείρηση ηλεκτρισμού η οποία παρέχει ενέργεια για να λειτουργήσει η μηχανή. Κατόπιν τους υπαλλήλους, τους δακτυλογράφους και τους τηλεφωνητές που συντόνισαν την παραγωγή και την μεταφορά, καθώς και όλους τους εργάτες που μετέφεραν τον καφέ, τα φλιτζάνια και το μηχάνημα. Τέλος, έχουμε όλους τους άλλους εργάτες οι οποίοι παρήγαγαν όλα τα άλλα πράγματα που είναι απαραίτητα για την επιβίωση όλων. Αυτό σου προσφέρει μια άμεση, υλική σχέση με αρκετά εκατομμύρια ανθρώπων και, ουσιαστικά, με την συντριπτική πλειοψηφία του παγκόσμιου πληθυσμού. Παράγουν την ζωή σου κι εσύ βοηθάς στην παραγωγή της δικής τους.

Υπό αυτό το φως, όλες οι τεχνητές ομαδικές ταυτότητες και τα ειδικά συμφέροντα τους, καθίστανται εντελώς ασήμαντα. Φαντάσου τον ενδεχόμενο εμπλουτισμό της ζωής σου, η οποία επί του παρόντος είναι εγκλωβισμένη στην ματαιωμένη δημιουργικότητα αυτών των εκατομμυρίων εργατών, συγκρατημένη από απηρχαιωμένες και εξαντλητικές μεθόδους παραγωγής, στραγγαλισμένη από την απουσία ελέγχου επί της ίδιας της παραγωγικότητας τους, παραμορφωμένη από την παρανοϊκή λογική της συσσώρευσης του κεφαλαίου, η οποία στρέφει τον έναν εναντίον όλων των άλλων, καθιστώντας την ζωή μια τρελή κούρσα οικονομικής επιβίωσης. Εδώ, αρχίζουμε να ανακαλύπτουμε μια αληθινή κοινωνική ταυτότητα -στους ανθρώπους όλου του κόσμου που αγωνίζονται να κερδίσουν τον έλεγχο της ίδιας τους της ζωής, βρίσκουμε τον εαυτό μας.

Όσοι έχουν πάγια συμφέροντα στο πολιτικό και οικονομικό κατεστημένο, μάς παρουσιάζουν συνεχώς ψευδοεπιλογές, δηλαδή επιλογές που συντηρούν την εξουσία τους («Ψηφίστε Δεξιά!», «Ψηφίστε Αριστερά!» -«Αλλά ψηφίστε!»). Μας ζητούν διαρκώς να επιλέξουμε στρατόπεδο στις ψευδοσυγκρούσεις. Κυβερνήσεις, εταιρείες, πολιτικά κόμματα και κάθε είδους προπαγανδιστές, μάς παρουσιάζουν

διαρκώς «επιλογές» που δεν είναι διόλου επιλογές. Μάς προσφέρουν την αυταπάτη της επιλογής, όμως στο μέτρο που εκείνοι που βρίσκονται στην εξουσία ελέγχουν ποιες θα είναι οι «επιλογές» μας («επιλογές» τις οποίες αντιλαμβανόμαστε ως τις μόνες εναλλακτικές λύσεις που διαθέτουμε), θα ελέγχουν επίσης και το αποτέλεσμα των «αποφάσεων» μας. [...]

Ο κυνισμός είναι μια αντίδραση απέναντι σε έναν κόσμο που κυριαρχείται από την ιδεολογία και την «ηθική». Αντιμέτωπος με αντίθετες ιδεολογίες, ο κυνικός λέει: «Να είστε καταραμένες και οι δύο». Ο κυνικός είναι ένας καταναλωτής όμως που έχει χάσει κάθε ελπίδα να βρει το ιδανικό εμπόρευμα.

Η διαδικασία της δημιουργικής σκέψης είναι μια διαδικασία διαρκούς εμπλουτισμού και τροποποίησης τού σημερινού σώματος της αυτοθεωρίας ενός ατόμου, καθώς επίσης και επίλυσης των αντιφάσεων ανάμεσα στις νέες σκέψεις και αντιλήψεις του και στις προγενέστερες πεποιθήσεις του. Επομένως, η συνακόλουθη σύνθεση είναι κάτι περισσότερο από το άθροισμα των μερών της.

Αυτή η συνθετική μέθοδος κατασκευής μιας θεωρίας είναι αντίθετη προς την εκλεκτική μέθοδο, σύμφωνα με την οποία κάποιος συγκεντρώνει ένα συνονθύλευμα αγαπημένων του κομματιών από αγαπημένες του ιδεολογίες, χωρίς ποτέ να αντιμετωπίζει τις συνακόλουθες αντιφάσεις. Σύγχρονα παραδείγματα περιλαμβάνουν τον «Αναρχοκαπιταλισμό» (ακραία μορφή Φιλελευθερισμού, η οποία απορρίπτει μεν το κράτος, αλλά αποδέχεται την ύπαρξη του κεφαλαίου και τον απολύτως ελεύθερο ανταγωνισμό της αγοράς), τον «χριστιανικό Μαρξισμό» και τον Φιλελευθερισμό γενικότερα.

Εάν έχουμε πάντοτε συνείδηση τού πώς θέλουμε να ζούμε, πρέπει να οικειοποιηθούμε κριτικά ο,τιδήποτε: Ιδεολογίες, τεχνοκριτικούς, τεχνοκράτες ειδικούς, κοινωνιολογικές μελέτες, ακόμη και μυστικιστές (αν και η συγκομιδή μάλλον θα είναι ισχνή). Όλα τα σκουπίδια του παλαιού κόσμου μπορούν να ερευνηθούν προς ανεύρεση χρήσιμου υλικού από εκείνους οι οποίοι θέλουν να τον αναδημιουργήσουν.

Η φύση της ενοποιημένης παγκοσμίας, μέσω του καπιταλιστικού οικονομικού της συστήματος, σύγχρονης κοινωνίας καθιστά αναγκαία μια αυτοθεωρία η οποία θα ασκεί κριτική σε όλες τις σφαίρες όπου υφίσταται κοινωνικο-οικονομική κυριαρχία (δηλαδή, τόσο στον εταιρειακό Καπιταλισμό του «ελεύθερου» κόσμου, όσο και στον κρατικό Καπιταλισμό του «κομμουνιστικού» κόσμου), καθώς επίσης και σε

κάθε μορφή αλλοτρίωσης (σεξουαλική μιζέρια, εξαναγκαστική συμμετοχή στον ανηλεή ανταγωνισμό για την επιβίωση κ.λπ.). Με άλλα λόγια, χρειαζόμαστε μια κριτική της ολότητας της καθημερινής ύπαρξης από την προοπτική της ολότητας των επιθυμιών μας.

Αντίθετοι με αυτό το σχέδιο είναι όλοι οι πολιτικοί και οι γραφειοκράτες, οι ιεροκήρυκες και οι γκουρού, οι πολεοδόμοι και οι αστυνομικοί, οι μεταρρυθμιστές και οι λενινιστές, οι κεντρικές επιτροπές και οι λογοκριτές, οι διευθυντές των μεγάλων εταιρειών, τα «αφεντικά» των συνδικάτων, οι ιδεολόγοι της ανδρικής υπεροχής και οι φεμινίστριες, οι γαιοκτήμονες και οι οικοκαπιταλιστές οι οποίοι εργάζονται για να υποτάξουν τις ατομικές επιθυμίες σε εκείνη την ειδεχθή αφαίρεση, «το κοινό καλό», τού οποίου δεν είναι παρά οι δήθεν προστάτες. Είναι όλοι δυνάμεις του παλαιού κόσμου -αφεντικά, παπάδες και άλλα γλοιώδη υποκείμενα τα οποία έχουν κάτι να χάσουν αν οι άνθρωποι επεκτείνουν το παιχνίδι της ανάκτησης του μυαλού τους σε ανάκτηση τής ίδιας τους της ζωής.

Η επαναστατική θεωρία και οι βασιζόμενες στην αφαίρεση ιδεολογίες είναι εχθροί, και αυτό το γνωρίζει κάθε άτομο με πολιτική συνείδηση. [...]

Ο κόσμος δεν μπορεί να επανέλθει στην σωστή του θέση παρά μόνο μέσω της συνειδητής, συλλογικής δράσης εκείνων οι οποίοι κατασκευάζουν μια θεωρία για τις αιτίες που τον κρατούν αναποδογυρισμένο. Η αυθόρμητη εξέγερση από μόνη της δεν είναι αρκετή. Χωρίς μια εκ των προτέρων επαρκή προετοιμασία, ο παλιός κόσμος απλώς θα επανεμφανισθεί μετά από οποιαδήποτε εξέγερση, «εγκλωβισμένος» καθώς είναι μέσα στην ψυχή των φανταστικών «ανθρώπων». Μια αυθεντική επανάσταση μπορεί να εκδηλωθεί μόνο αν υπάρχει ένα συγκροτημένο και πρακτικό μαζικό κίνημα αυτοσυνείδητων ατόμων, το οποίο θα έχει συνειδητά σαρώσει όλες τις μυθοποιήσεις του παρελθόντος...

Πηγή: Προσαρμοσμένα αποσπάσματα από το ανώνυμο δοκίμιο «Αυτοθεωρία: η απόλαυση του να σκέφτεσαι για τον εαυτό σου» (1975)